

jan němec

host

román

dějiny světla

Host
Brno 2013

**Jan
Němec
Dějiny
světla**

S

**Román o fotografovi
Františku Drtikolovi**

© Jan Němec, 2013

© Host — vydavatelství, s. r. o., 2013

(elektronické vydání)

ISBN 978-80-7491-121-7 (Formát PDF)

ISBN 978-80-7491-122-4 (Formát ePub)

ISBN 978-80-7491-123-1 (Formát PDF pro čtečky)

ISBN 978-80-7491-124-8 (Formát MobiPocket)

mým učitelům

**Jen jedno miluji, jen v jediném mám cíl;
a že to neznám, tak jsem si to vyvolil.**

ANGELUS SILESII

K čertu s první osobou.

SAMUEL BECKETT

Prolog

Den předtím, než se to stane, sedíš u stolu v hornické chalupě na kraji Příbrami. Na protější straně světnice stojí bílá kredenc s otřískaným nádobím a stará malovaná almara. Na stěně visí svatý obrázek, požehnání a dřevěný křížek ze dvou klacíků svázaných rzivým drátkem. Kusy prádla na šňůře natažené nad kamny vypadají spíš jako hadry na vytírání, podlaha by však potřebovala hlavně vyspravit: zpod prken se ozývá šramot myši a dalších tvorů skulin, skryší a koutů. Přes opěradlo židle visí propocený fárový oblek a přes něj ještě flekatá kožená zástěra.

Hledíte s Hynkem na spáče, který tam ty věci odložil, a soustředěně mu posíláte vzkaz, ať už se konečně probudí. Rozvaluje se na slamníku, z něhož čouhají tmavá stébla, a těžce oddychuje.

Hynek opatrně zapíská, jeho táta se ani nehne.

Rozdělaný štuflnverk trůní na polici na dosah ruky, sami se ho však nesmíte ani dotknout. Hynek to po chvíli nevydrží

a natáhne se alespoň po dvou hliněných figurkách, po dvou trochu drolivých odpadlících, kteří se povalují stranou. Jednoho ti přisune, opatrně panáčka vezmeš mezi palec a ukazováček a skloníš se k němu: Byls někdy ve stříbrném městě? šeptáš jeho ústy. U stříbrný brány?

Vede tam jenom jedna štola a tu hlídá svatej Prokop s čertem na řetězu. Ale já znám heslo, šeptá Hynek s druhým naháčkem v rukou.

Tak řekni.

Co si to tam šuškáte, holomci? ozve se z kouta místnosti.

Hynek se zaraďuje: Otče, už nespíte?

Hergot, a jde to tu? posadí se muž na posteli. Hokynářův synek je tu zase s náma? škrábe se šlachovitýma rukama na chlupaté hrudi. No, každá ruka dobrá, ale najíš se až doma...

Hynek doběhne pro konev vody a otec si šplíchne na obličej tak prudce, že pokropí i hrubou zeď za sebou. Promne si podpaždí a ztěžka dojde ke stolu, vezme fárací oblek ze židle a hodí ho na postel. Posadí se a rozhlédne se kolem dokola, jako by to tu viděl poprvé nebo jako by se ze všeho nejdřív musel ujistit, že je všechno na svém místě. Je, vše dlí v přítomnosti a opětuje pohled rozespálého hospodáře: obrázek bohorodičky, výšivka, hrnec, kalendář, u jedné nohy stolu se krčí spící kočka, u druhé o něco míň vyhublá hrouda hlíny. Ta teď přistane nahoře na desce stolu plné vrypů a Hynkův táta ji omokří.

Všichni lidé jsou z hlíny, ze země byl stvořen Adam, zarecituje, pokřičuje se, zapálí petrolejku a pak dodá: Potřebujem jich ještě tak deset dvanáct.

Nato se odejde vymočít na dvůr.

Ve světnici panuje šero, i když je teprve odpoledne, okna jsou malá, důležitější než světlo je držet teplo. Hlína se pod rukama vláčně roztahuje, její vlhkost občas přivábí odlesk pla-

mene, snažíš se ho rychle vemnout dovnitř. Tvarování figurek ti jde o něco lépe než Hynkovi, vezmeš do ruky kousek hlíny a v dlaních z něj uděláš váleček, s nímž pak dál pracuješ. Hynkův táta tě občas usměrňuje a už z toho je poznat, že tě bere jako toho schopnějšího, protože po Hynkovi musí pořád něco opravovat a skoro nic mu neříká. Pracuješ malým nožíkem se zašlou střenkou, čepelí odděluješ ruce od trupu a nohy od sebe, některý havíř má být zešíroka rozkročený, aby se mohl do skály pořádně opřít, to je lamač, dozorce jen tak postává se založenýma rukama, a ještě další čeká, až mu naloží hunt, to je běhač s vypracovanýma nohama.

Ve škole? ptá se Hynkův táta.

Fráňa byl na hanbě.

Neptám se co on, ale co ty.

Bylo to nespravedlivý, vede si Hynek svou.

Hynek uměl, říkáš a snažíš se odvrátit zrak od deformovaného palce se zkrabaceným nehtem, zpod něhož si Hynkův táta právě vydlobává špinu.

Konečně putuje štufrverek z police přímo na stůl. Klekneš si na židli, abys dobře viděl, nakláníš se, deska stolu tě tlačí do žeber.

Štufrverek má několik pater a celkově dobře přes metr. Vypadá jako nějaká proděravělá hora nebo ulomené vosí hnízdo, vlastně to vyžaduje trochu představivosti pochopit, že ve skutečnosti se tu tyčí model *dolu*, jaksi převráceného naruby. Na jarmarcích a na svatohorských poutích se objevují daleko propracovanější kusy, s dřevěnými, filigránsky vyřezávanými figurkami a různými mechanickými hejblátky, která nápaditě naznačují důlní provoz, místní mistři si tím slušně přivydělávají. Ale i na štufrverku Hynkova táty mají havíři zevlující na jednotlivých obzorech hezké uniformy a na hlavní štrece

jsou vidět lesklé koleje, vyrobené ze dvou drátků. Do hlíny jsou zvenčí přilepeny kameny, kusy křemene, lesklá slída a samozřejmě stříbrná ruda, sůl zdejší země. Shora vede hlavní šachta a v ní několik dřivek trochu neuměle naznačuje mechanismus fárkumstu a šály; fárkumst vypadá spíš jako obyčejný žebřík. Ale co každého upoutá nejdřív, to jsou tváře havířů přetřené žlutou barvou, která těm mužům hlubin dává poněkud nadpozemský výraz, jaký mají na naivních malbách svatí. Není to náhoda, výrobci štufrů se všechno naučili od betlémářů a občas se také postavička havíře nebo poutníka stěhuje, když je potřeba v betlému či na šachtě Helfnout.

Den předtím, než se to stane, přiloží Hynkův táta pár homunkulů na volná místa, bručí a něco málo ještě dotvaruje. Pak vytáhne z pece dvoukilový pecen chleba a místo něj do ní naskládá tu šichtu, kterou jste uhnětli.

Co jsem spal, šuškali jste si o stříbrným městě, nadhodí. Tak mi běžte pro pivo...

Na této straně Příbrami se krčí nuzné hornické chalupy, někdy spíš jen chatrče, od jedné ke druhé vede blátivá cesta s pruhem trávy uprostřed, smrdí tu zvířata a pomyje. Horníci, kteří byli podobně jako Hynkův táta na ranní šichtě, vylézají na zápraží, kouří, něco kutí, ženy vedle nich kojí děcka nebo krájí brambory do kastrolu, vlasy přilepené na čele, kolem čenichají psi.

Je konec května, kopete po cestě do pampelišek, jejichž ochmýřené hlavy se rozlétají do všech stran.

V hospodě se bradami opřete o vysoký výčepní pult, cítíš hořkou vůni skapek a vybryndané pěny. V puse se ti uvolňuje poslední mléčný zub, už od rána si nemůžeš pomoci, abys pod něj pořád nezajížděl špičkou jazyka, jako když se ryba snaží dostat pod kámen na říčním dně. Na jedné straně se ti už podařilo odchlípit zub z dásně, cítíš svou krev a saješ ji promísenou se

slinami. Hostinec kolem hlučí, havíři splachují kamenný prach ze rtů do žaludku, aby se všechen nedostal do plic, a po nocích ho pak zádumčivě a bolestivě močí pod vysokánským nebem, ale ty vnímáš jen krvavě sladký vnitřek svých úst.

Po cestě zpátky upijete a také Hynkův táta vám trochu odlije. Pak vypráví o hornících, kteří měli kdysi dávno zahynout, když se ze skály několik set metrů pod zemí vyvalila voda a proměnila štreky v divoké peřeje. Jenže ve skutečnosti se zázračně zachránili, protože byli zbožní a usilovně se modlili, a jejich vznešení potomci dosud žijí ve stříbrném městě hluboko pod zemí. Až se čas naplní, vyfárají na povrch a opancérování stříbrnými štíty se stanou vládci světa.

Všechno se tam tak třpytí, že stačí jedna jediná petrolejka, aby ozářila celý náměstí, říká Hynkův táta. A všechny koně tam maj stříbrný kopyta, ukutý v bílým ohni, a ty v klusu zvoní. A na jednom takovém koníčkovi, to není jak ti naši uondaní důlní koně, osleplý temnotou, tak na jednom takovém koníčkovi jede stříbrnej princ, klapý klap klapý klap, když projíždí, každej se po něm ohlídne. A ten princ si musí navlíct rezavý brnění a vybojovat v něm zlatou korunu...

Znáš ten příběh nazpaměť, ale rád ho posloucháš znovu a znovu. U vás doma se tyhle hornické báchoroky neberou vážně, ani sprosté vtipy o permonících nikdo nevypráví.

Ale kde by vzal zlatou korunu? ptá se Hynek jako vždy.

Musí se tajnou štolou dostat až do zlatýho města, který leží ještě hloub, a získat ji od jeho obyvatel.

V duchu si to vyjmenováváš: Příbram, Březové Hory, Benešov, Praha, Vídeň, stříbrné město a zlaté město, Paříž, Petrohrad...

Den předtím, než se to stane, vytahujete figurky z pece. Jsi zklamaný. Jsou popraskané, očouzené a některé mají šerednou